

УДК 316.774-053.2:344.7

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-2-3>**Єнгаличева Ірина Віталіївна**

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітнього менеджменту, артменеджменту і соціальної роботи,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ira2100@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6824-9548

Бєляєв Веніамін Веніамінович

соціальний педагог,
Черкаський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою імені захисників України
bieliaiev.veniamin524@vu.edu.ua

ТЕОРІЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ВЕТЕРАНАМИ ТА ВЕТЕРАНКАМИ ВІЙНИ: ГАРАНТІЇ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ПОСЛУГ

Вступ. У статті обґрунтовано, що тривалий воєнний конфлікт спричиняє зростання кількості захисників і захисниць, які потребують комплексної соціальної підтримки, що робить особливо важливим забезпечення рівного доступу до якісних соціальних послуг. **Мета роботи** – теоретично обґрунтувати застосування теорії справедливості й прав людини у соціальній роботі з ветеранами та ветеранками для забезпечення гарантій рівного доступу до соціальних послуг. **Наукова новизна:** проаналізовано основні положення теорії справедливості Дж. Ролза та концепції прав людини в контексті надання соціальних послуг ветеранам/ветеранкам війни; досліджено сучасний стан надання соціальних послуг ветеранам/ветеранкам в Україні та окреслено основні проблеми, пов'язані з рівністю доступу до соціальних послуг, враховуючи теорію справедливості Дж. Ролза; розроблено рекомендації щодо вдосконалення системи соціальної підтримки ветеранів/ветеранок з урахуванням принципів справедливості та прав людини.

Висновки. На основі аналізу наукових праць Дж. Ролза та сучасних досліджень українських науковців охарактеризовано принципи справедливості, зокрема «завісу незнання», принцип рівних можливостей і принцип відмінностей, які мають безпосереднє значення для вдосконалення системи соціальної допомоги ветеранам. Показано, що сучасна практика надання соціальних послуг характеризується нерівномірністю та наявністю бар'єрів, що обмежують доступ до медичних, реабілітаційних і психологічних сервісів.

У статті доведено, що застосування теорії прав людини у соціальній роботі з ветеранами сприяє дотриманню принципів рівності, недискримінації, поваги до гідності та активної участі у суспільному житті. Запропоновано рекомендації щодо удосконалення системи соціальної підтримки ветеранів і ветеранок війни шляхом децентралізації надання послуг, підвищення їх адресності, впровадження гендерно чутливих підходів і посилення правозахисної орієнтації соціальної політики. Реалізація зазначених рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності соціальної роботи та формуванню справедливої системи підтримки, орієнтованої на цінність людської гідності.

Ключові слова: теорія справедливості, концепція прав людини, ветерани та ветеранки війни, соціальні послуги.

Yengalycheva Iryna Vitaliivna

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Educational Management, Art Management and Social Work
Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University

Belyaev Veniamin Veniaminovich

Social Educator
Cherkasy Lyceum with Enhanced Military and Physical Training named after the Defenders of Ukraine

THEORY OF JUSTICE AND HUMAN RIGHTS IN SOCIAL WORK WITH WAR VETERANS: GUARANTEES OF EQUAL ACCESS TO SERVICES

Introduction. The article substantiates that the prolonged military conflict causes an increase in the number of defenders who need comprehensive social support, which makes it especially important to ensure equal access to quality social services. In view of this, the **goal** is to theoretically substantiate the application of the theory of justice and human rights in social work with veterans to ensure guarantees of equal access to social services. **Scientific novelty:** the main provisions of J. Rawls's theory of justice and the concept of human rights in the context of providing social services to war veterans were analyzed; the current state of the provision of social services to veterans in Ukraine was investigated and the main problems associated with equal access to social services were outlined, taking into account J. Rawls's theory of justice; recommendations were developed to improve the system of social support for veterans, taking into account the principles of justice and human rights.

Conclusions. Based on the analysis of J. Rawls' scholarly works and contemporary studies by Ukrainian researchers, the principles of justice are characterized, including the "veil of ignorance", the principle of equal opportunities, and the difference principle, which have direct significance for improving the system of social assistance to veterans. It is shown that the current practice of providing

social services is marked by unevenness and the presence of barriers that limit access to medical, rehabilitation, and psychological services.

The article demonstrates that the application of human rights theory in social work with veterans promotes adherence to the principles of equality, non-discrimination, respect for dignity, and active participation in social life. Recommendations are proposed to improve the system of social support for male and female veterans through the decentralization of service provision, enhancement of targeting, the implementation of gender-sensitive approaches, and the strengthening of the human rights orientation of social policy. The implementation of these recommendations will contribute to improving the effectiveness of social work and the development of a just support system focused on the value of human dignity.

Key words: *theory of justice, concept of human rights, war veterans, social services.*

Вступ. Тривалий воєнний конфлікт, спричинений агресією сусідньої держави, зумовлює постійне зростання кількості ветеранів та ветеранок в Україні, що актуалізує потребу у створенні цілісної та ефективної системи їх соціальної підтримки. Ветерани/ветеранки стикаються з комплексом проблем, серед яких – труднощі соціальної адаптації, психологічні наслідки бойових дій, потреба у медичному та реабілітаційному забезпеченні, а також доступу до якісних соціальних послуг. Проте існуюча практика соціальної роботи демонструє нерівність у наданні допомоги, що проявляється у територіальних відмінностях, різному рівні обізнаності спеціалістів та наявності різноманітних бар'єрів.

З огляду на це, особливого значення набуває застосування теорії справедливості та прав людини у соціальній роботі з ветеранами/ветеранками, адже саме вони визначають принципи рівності, недискримінації та соціальної інтеграції. Вивчення теорії справедливості та прав людини дають змогу сформулювати концептуальне підґрунтя для забезпечення гарантій рівного доступу до соціальних послуг. Таким чином, дослідження вказаної проблеми є важливим як у науковому, так і в практичному вимірі, оскільки воно сприяє підвищенню ефективності соціальної роботи з ветеранами/ветеранками та зміцненню соціальної справедливості в українському суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання теорії справедливості та прав людини є об'єктом дослідження науковців та практиків. Поняття справедливості досліджено у працях О. Житник, О. Басай [1], С. Прийми, Р. Станіславів, В. Новікова [11]. Принцип справедливості як соціокультурне явище та його роль у формуванні державотворенні розкрито у працях Р. Джабраїлова, В. Левкулича [8], М. Тур та ін.

Варто зазначити, що основоположником теорії справедливості вважається Джон Ролз, який розробив концепцію справедливості як чесності [2]. Про теорію справедливості Дж. Ролза викладено у наукових публікаціях Д. Кірюхіна, Т. Попович, О. Димової, Л. Ситніченко, Р. Шмата, Л. Ляпіної, О. Сердюк та І. Сердюк, С. Козярчука та ін.

Окремі дослідження науковців стосуються питань соціальної справедливості: В. Сокуренько, О. Комарова, Н. Федіна та ін. У своїх дослідженнях О. Мелікова зосереджує увагу на аналізі дієвих підходів до модернізації суспільства крізь призму концепції соціальної справедливості [9].

Дотримання прав людини як необхідної умови справедливості висвітлено у працях М. Корнієнко,

Т. Длугопольської [3], В. Крижної [7] та ін. А. Медвідь вказує на необхідність дотримання прав людини в контексті соціального забезпечення.

На сьогодні ветерани та ветеранки війни становлять одну з уразливих соціальних груп, щодо якої особливо актуальним є дотримання принципів справедливості та рівності у суспільних відносинах. Дослідження О. Харченко, О. Мраморної та ін. стосуються виділення проблем ветеранів/ветеранок війни. Питання реінтеграції ветеранів війни до суспільного життя розкрито у працях С. Єгоричевої, М. Лихажа та ін. Особливості здійснення політики держави щодо ветеранів та ветеранок війни розкрито у працях Г. Ковалю, Д. Мурашко тощо.

Активна публікаційна діяльність науковців підтверджує актуальність досліджуваної теми та вказує на необхідність подальшого вивчення застосування теорії справедливості щодо ветеранів та ветеранок війни в сучасних умовах надання соціальних послуг.

З огляду на це мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні застосування теорії справедливості й прав людини у соціальній роботі з ветеранами та ветеранками для забезпечення гарантій рівного доступу до соціальних послуг. Для досягнення мети необхідними постає розв'язання таких завдань: проаналізувати основні положення теорії справедливості Дж. Ролза та концепції прав людини в контексті надання соціальних послуг ветеранам/ветеранкам війни; дослідити сучасний стан надання соціальних послуг ветеранам/ветеранкам в Україні та окреслити основні проблеми, пов'язані з рівністю доступу до соціальних послуг, враховуючи теорію справедливості Дж. Ролза; розробити рекомендації щодо вдосконалення системи соціальної підтримки ветеранів/ветеранок з урахуванням принципів справедливості та прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна соціальна робота ґрунтується на положеннях теорії справедливості та концепції прав людини, які формують уявлення про рівність, свободу та гідність людини як про фундаментальні принципи суспільного розвитку. Досліджуючи категорію справедливості науковці спираються на погляди філософів Арістотеля, Платона, Сократа, Ф. Аквінського, І. Канта, Ф. Ніцше та пов'язують дану категорію з правовими нормами. У наукових дослідженнях О. Басай [1], В. Левкулич [8], О. Тарасишиної [14], Я. Ювсечко, В. Макартецької [16] та ін. справедливість розглядається як: інтеграція моральних приписів у правові норми, що закріплюються у цивільному праві

(О. Басай) [1, с. 88]; забезпечення однакових правових умов та рівних шансів для кожної особи (Я. Ювсечко, В. Макартецька) [16, с. 64] та ін. О. Мелікова вказує на те, що принцип справедливості є базовим для забезпечення стабільності і гармонійного розвитку суспільства [9, с. 62].

В юридичній енциклопедії справедливість визначено як «соціально-етична та морально-правова категорія, яка відображає існування правових основ у суспільному житті та засвідчує їхню обґрунтованість, обов'язковість і суспільну необхідність» [17, с. 604]. Іншими словами, справедливість розглядається як етична й правова категорія, що репрезентує наявність у суспільному середовищі правових принципів.

Для нашого дослідження цінність представляє термін «соціальна справедливість», як категорія, що регулює соціальні відносини у суспільстві. Нам імпонує думка В. Сокурєнка, який соціальну справедливість визначає як «загальнолюдську цінність, що виявляється у створенні для кожної людини рівних правових і суспільних умов доступу до соціальних благ і життєвих ресурсів, а також у справедливому розподілі й правовому використанні цих благ з урахуванням внеску індивіда у суспільне життя та необхідності збереження людської гідності» [13, с. 7].

Справедливість в отриманні соціальних послуг нерозривно пов'язана із забезпечення соціальних прав людини. Соціальні права науковцями інтерпретуються як: система прав, що виникають внаслідок взаємодії між людиною та державою, коли їхня співпраця орієнтована на встановлення та підтримку певного рівня соціальних гарантій (Т. Длугопольська) [3, с. 64]; міра свободи людини у соціальній сфері та забезпеченні законних потреб у праці, соціальному захисті й охороні здоров'я (В. Крижна) [7, с. 71]. Іншими словами соціальні права це гарантовані державою можливості особи задовольняти власні законні інтереси у різних сферах життя.

Таким чином, поняття справедливості та прав людини є основою для забезпечення індивідуальних потреб незахищених категорій населення (в нашому випадку ветеранів та ветеранок війни) відповідно до потреб соціуму загалом.

Історіографічний аналіз наукових публікацій вказує, що фундаментальним дослідженням теорії справедливості є праця Дж. Ролза [2], у якій автор розглядав справедливість як головну чесноту суспільних інституцій. Центральним положенням теорії справедливості Джона Ролза є принципи справедливості, що регулюють основні сфери життя суспільства, забезпечуючи рівні можливості та справедливий розподіл соціальних послуг. Перший принцип передбачає забезпечення кожній особі рівних основних прав і свобод, зокрема свобода слова, совісті, участі у політичному житті та недоторканості особистості. Другий принцип, відомий як принцип різниці, допускає соціально-економічну нерівність лише за умов, що вона

сприяє покращенню становища найменш захищених груп населення. Важливою основою концепції Дж. Ролза є модель «завіси незнання», яка передбачає, що суспільні правила повинні формуватися без урахування особистих інтересів та соціального статусу індивіда. Такий підхід забезпечує об'єктивність та неупередженість у прийнятті рішень [2].

Таким чином, теорія справедливості Дж. Ролза поєднує ідеї рівності та свободи, надаючи особливого значення інституційним механізмам, які гарантують справедливий розподіл ресурсів та рівний доступ громадян до суспільних потреб. Його положення становлять значну цінність для соціальної роботи, оскільки дозволяють розглядати практику надання допомоги як засіб утвердження соціальної справедливості та захисту прав людини.

Сьогодні серед членів громади, що потребують соціального захисту значне місце відводиться ветеранам війни, які в силу різних обставин відносяться до категорії незахищених верств населення. Станом на початок поточного року налічувалося 365 тис. 999 ветеранів війни [5]. Сучасний стан надання соціальних послуг ветеранам війни в Україні характеризується поступовим розширенням спектру підтримки, так і численними викликами в її реалізації. За даними Міністерства соціальної політики України в 2024 році 82 тисячі ветеранів, осіб з інвалідністю внаслідок війни та учасників бойових дій, отримали соціальні послуги, серед яких найбільш затребуваними є психологічна допомога, адаптація та супровід, догляд (денний та догляд вдома), транспортні та консультативні послуги тощо [12]. Зростання кількості звернень ветеранів за соціальною допомогою (від 7,6 тис. у 2022 році до понад 85 тис. у 2024 році) [4] свідчить про підвищення потреби у справедливому розподілі ресурсів та послуг.

Відтак, враховуючи потреби ветеранів війни в отриманні соціальних послуг та відповідно до принципів Дж. Ролза [2] першочерговим завданням у справедливому отриманні соціальних послуг ветеранами є абстрагування від соціального статусу, економічних ресурсів чи інших особистих характеристик ветеранів/ветеранок. За такого підходу справедливість у доступі до соціальних послуг повинна оцінюватися незалежно від позиції, яку займає ветеран війни в суспільстві.

Другою проблемою є нерівномірність забезпечення принципу рівних можливостей, що означає фактичну неможливість окремих ветеранів/ветеранок реалізувати свій потенціал на рівних умовах з іншими. Це проявляється у відмінностях у якості медичного обслуговування, освіти чи соціальної підтримки окремих ветеранів/ветеранок війни у різних регіонах.

Третьою суттєвою проблемою є неповна реалізація принципу відмінностей, згідно з якою соціально-економічна нерівність може вважатися справедливою лише за умови, якщо вона сприяє покращенню становища найбільш уразливих груп

населення. Однак на практиці простежується протилежна ситуація: найуразливіші групи ветеранів війни отримують обмежений доступ до якісних соціальних послуг, тоді як більш забезпечені мають можливість користуватися значно вищим рівнем соціального забезпечення.

Таким чином, основними проблемами в забезпеченні рівності доступу до соціальних послуг є відсутність універсального підходу, який відповідав би умовам «зависи незнання», реалізації принципу рівних можливостей та порушення принципу відмінностей. Це вказує на необхідність реформування соціальної політики з орієнтацією на справедливість отримання соціальних послуг ветеранами війни враховуючи теорію справедливості Дж. Ролза.

Якщо аналізувати систему соціальної підтримки ветеранів/ветеранок війни з урахуванням теорії прав людини, то варто вказати на визнання кожної людини як рівноправного суб'єкта, що володіє невід'ємними правами, незалежними від соціального статусу, матеріального становища чи інших обставин (А. Кучук, А. Пекарчук, Х. Дідух, В. Кононенко). У контексті надання соціальних послуг ветеранам війни ця концепція передбачає обов'язок держави гарантувати реалізацію права на соціальний захист, медичне обслуговування, житло, працю та освіту, а також право на участь у суспільному житті.

Спираючись на дослідження А. Кучук, Х. Дідух, Ю. Мороз, Я. Свічкарьова та ін. одним із ключових положень теорії права людини є принцип недискримінації, що означає забезпечення рівного доступу до соціальних послуг для всіх категорій ветеранів, включаючи жінок-військовослужбовців, осіб з інвалідністю, представників національних меншин та мешканців віддалених територій. Недискримінаційний підхід дозволяє уникати соціальної нерівності та сприяє створенню інклюзивного середовища для реінтеграції ветеранів у цивільне життя.

Іншим важливим положенням є принцип поваги до гідності людини (О. Орловський, М. Боднарук, Ю. Волкова та ін.). Соціальні послуги, які надаються ветерана, мають бути спрямовані не лише на задоволення їхніх матеріальних потреб, а й на підтримку їхньої психологічної стабільності, соціальної активності та почуття власної значущості. Повага до гідності передбачає запобігання надмірній опіці та перехід до партнерських відносин між соціальними працівниками і ветеранами, коли останні виступають активними учасниками процесу прийняття рішень.

Значне місце у теорії прав людини посідає принцип рівності можливостей, на що вказували ряд науковців (Г. Христокін, Т. Мілова, І.Кріцак та ін.). У сфері соціальної підтримки ветеранів/ветеранок війни це означає не лише формальне надання послуг, а й створення умов, за яких кожен ветеран має реальну можливість скористатися передбаченими державами гарантіями. Це потребує розвитку інфраструктури соціальних послуг, удосконалення механізмів інформування про їхні

права тощо. Окрім того, на думку А. Мігалуш [10], К. Фомічов [15] та ін. теорія прав людини передбачає дотримання принципу активної участі особи в суспільному житті та в процесах, що безпосередньо стосуються їх добробуту, що може проявлятися у залученні їх до розробки та оцінки програм соціальної підтримки тощо.

Таким чином, застосування теорії прав людини в наданні соціальних послуг ветеранам війни забезпечує орієнтацію соціальної політики на цінність людської гідності, рівність доступу, недискримінаційність і залученість. Такий підхід сприяє побудові більш справедливої та ефективної системи соціальної підтримки, що відповідає сучасним стандартам захисту прав людини та потребам ветеранів у процесі їхньої інтеграції до цивільного життя.

Вищевикладене засвідчує, що вдосконалення системи соціальної підтримки ветеранів/ветеранок потребує комплексного підходу, який ґрунтується на принципах соціальної справедливості та дотримання прав людини. Насамперед, доцільним є забезпечення рівного доступу всіх категорій ветеранів до соціальних послуг незалежно від місця проживання, соціально-економічного становища чи рівня поінформованості. Для цього важливо створити ефективні механізми децентралізації надання послуг, що дозволить уникнути територіальної нерівності та забезпечити належний рівень підтримки як у великих містах, так і в сільській місцевості [6].

Другим напрямом удосконалення є підвищення адресності соціальної підтримки шляхом врахування індивідуальних потреб ветеранів/ветеранок. Це передбачає розробку персоналізованих програм соціальної реабілітації та інтеграції, які враховуватимуть стан здоров'я, рівень фізичної та психологічної адаптації, професійні компетенції та життєві обставини ветеранів. Такий підхід дозволить реалізувати принцип фактичної рівності, коли соціальні послуги не лише надаються формально, але й відповідають конкретним потребам цільової групи.

Особливої уваги потребує впровадження механізмів захисту від дискримінації та стигматизації ветеранів. Необхідно розробити комплексні заходи з підвищення рівня обізнаності суспільства щодо проблем ветеранів, сприяти подоланню негативних стереотипів і формуванню позитивного образу захисника держави. Важливим завданням є також запровадження гендерно чутливих практик у соціальній роботі, які враховуватимуть особливості потреб жінок-ветеранок та інших вразливих категорій.

Окремої уваги заслуговує посилення правозахисного виміру у соціальній роботі. Соціальні працівники мають бути підготовлені до виконання ролі адвокатів інтересів ветеранів, сприяючи відстоюванню їхніх законних прав у відносинах з державними та недержавними інституціями. У цьому контексті важливо створювати міжвідомчі механізми координації, що об'єднуюватимуть державні органи,

громадські організації та міжнародні структури задля комплексної підтримки ветеранів.

Не менш важливим вважаємо доцільність розширення можливостей участі ветеранів/ветеранок у формуванні та реалізації соціальної політики України. Включення представників ветеранських організацій до органів управління та до процесів прийняття рішень сприятиме підвищенню ефективності програм підтримки, адже вони базуватимуться на реальних потребах і досвіді цільових груп та сприятимуть справедливому розподілу соціальних послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, удосконалення системи соціальної підтримки ветеранів із урахуванням принципів справедливості та прав людини передбачає комплексний підхід, що поєднує рівність доступу, адресність, недискримінаційність, правозахисну орієнтацію та участь ветеранів у прийнятті рішень. Реалізація цих рекомендацій сприятиме підвищенню якості соціальних послуг, забезпеченню соціальної інтеграції та формуванню справедливої системи підтримки, орієнтованої на цінність людської гідності.

Список літератури:

1. Басай О. В. Справедливість як фундаментальна категорія цивільного права України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 4 (109). С. 87–98.
2. Джон Ролз. Теорія справедливості / Переклад з англ. О. Мокровольський. Київ «Основа», 2001. 822 с.
3. Длугопольська Т. Соціальні права в контексті забезпечення соціальної безпеки громадян. Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 2 (10). С. 63–68.
4. За два роки вдесьтеро збільшилася кількість ветеранів, які звертаються по соціальні послуги. ZMINA: Media. URL: <https://zmina.info/news/za-dva-roky-vdesyatero-zbilshylas-kilkist-veteraniv-yaki-zvertayutsya-po-soczposlugu/> (дата звернення 29.09.2025).
5. Звіт про чисельність ветеранів війни та жертв нацистських переслідувань станом на 01.01.2025. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2170777-zvit-pro-chyselnist-veteraniv-vijny-ta-zhrtv-natsystskyh-peresliduvan-stanom-na-01-01-2025/> (дата звернення 29.09.2025).
6. Ільчанинова Н.І. Механізми надання адміністративних послуг в умовах реформування територіальної організації влади України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. Миколаїв. 2019. 220 с.
7. Крижна В. Соціальні права громадян: соціальний захист та соціальне забезпечення. Соціальні права та їх захист адміністративним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 вересня 2020 року). Київ : 2020. 424 с. С. 70–73.
8. Левкулич В. В. Справедливість як імператив соціокультурної дійсності: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук: 09.00.03. Київ. 2018. 456 с.
9. Мелікова О. Умовність теорії справедливості. Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії: Збірник тез і доповідей (Частина 1). / за ред. Г. Д. Берегової та ін. Херсон : вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2024. 438 с. С. 60–62.
10. Мігалуш А. Активна участь громадян у суспільному житті: досвід Польщі та можливості впровадження в Україні. Вісник Львівського університету. 2018. Вип. 17. С. 218–223.
11. Новіков В. Етичний принцип справедливості у просовуванні концепції людського розвитку. *Demography and social economy*. 2023. № 1 (51). С. 3–22.
12. Понад 82 тисячі ветеранів війни отримали соціальні послуги у 2024 році. Урядовий портал. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ponad-82-tysiachi-veteraniv-viiny-otrymaly-sotsialni-posluhy-u-2024-rotsi> (дата звернення 29.09.2025).
13. Сокурченко В. В. Роль соціальної справедливості в розбудові правової соціальної держави. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ. 2002. 16 с.
14. Тарасишина О. М. Справедливість і толерантність. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеса. 2008. 21 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e2424ad2-88e4-46a9-b7d3-7e1e2eba10bd/content>.
15. Фомічов К. Система принципів державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 2. С. 185–191.
16. Ювсечко Я., Макартецька В. Обґрунтування моральних принципів у сучасному українському суспільстві. Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії: Збірник тез і доповідей (Частина 1) / за ред. Г. Д. Берегової та ін. Херсон: вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2024. 438 с.
17. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Українська енциклопедія, 1998. Т. 5: П—С. 2003. 736 с. с. 604

References:

1. Basai, O. V. (2018) Spravedlyvist yak fundamentalna katehoriia tsyvilnoho prava Ukrainy [Justice as a fundamental category of civil law of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 4 (109), 87–98. [in Ukrainian].
2. Dzhon Rolz (2001). Teoriia spravedlyvosti [Theory of justice] / *Per. z anhl. O. Mokrovolskyi. K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy" – Translated from English by O. Mokrovolsky. K.: "Fundamentals"*. 822 s. [in Ukrainian].

3. Dluhopolska, T. (2017) Sotsialni prava v konteksti zabezpechennia sotsialnoi bezpeky hromadian [Social rights in the context of ensuring social security of citizens]. *Aktualni problemy pravoznavstva – Current problems of jurisprudence*, 2 (10), 63–68. [in Ukrainian].
4. Za dva roky vdesiatero zbilshylasia kilkist veteraniv, yaki zvertaiutsia po sotsposluhy [The number of veterans seeking social services has increased tenfold in two years]. *ZMINA: Media*. – *ZMINA: Media*. Retrieved from: <https://zmina.info/news/za-dva-roky-vdesiatero-zbilshylas-kilkist-veteraniv-yaki-zvertayutsya-po-soczposlugu/>. [in Ukrainian].
5. Zvit pro chyselnist veteraniv viiny ta zhertv natsystykykh peresliduvan stanom na 01.01.2025 [Report on the number of war veterans and victims of Nazi persecution as of January 1, 2025]. *Pensiyni fond Ukrainy – Pension Fund of Ukraine*. Retrieved from: <https://www.pfu.gov.ua/2170777-zvit-pro-chyselnist-veteraniv-viiny-ta-zhertv-natsystykykh-peresliduvan-stanom-na-01-01-2025/>. [in Ukrainian].
6. Ilchaninova, N. I. (2019) Mekhanizmy nadannia administratyvnykh posluh v umovakh reformuvannia terytorialnoi orhanizatsii vlady Ukrainy [Mechanisms for providing administrative services in the context of reforming the territorial organization of Ukrainian government]. *Dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata nauk z derzhavnoho upravlinnya*. – *Dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Public Administration*. Mykoliiv. 220 s. [in Ukrainian].
7. Kryzhna, V. (2020) Sotsialni prava hromadian: sotsialnyi zakhyst ta sotsialne zabezpechennia. Sotsialni prava ta yikh zakhyst administratyvnym sudom [Social rights of citizens: social protection and social security]. *Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 4 veresnia 2020 roku) – Social rights and their protection by the administrative court. Collection of materials of the III International scientific and practical conference*. Kyiv. 424 s. S. 70–73. [in Ukrainian].
8. Levkulych, V. V. (2018) Spravedlyvist yak imperatyv sotsiokulturnoi diisnosti [Justice as an imperative of socio-cultural reality]. *Dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya doktora filosofskiykh nauk: 09.00.03*. – *Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy: 09.00.03*. Kyiv. 456 s. [in Ukrainian].
9. Melikova, O. (2024) Umovnist teorii spravedlyvosti [Conditionality of the theory of justice]. *Yevropeiske maibutnie: filosofsko-osvitni studii: Zbirnyk tez i dopovidei (Chastyna 1)*. / za red. H. D. Berehovoï ta in. Kherson: vyd-vo FOP Vyshemyrskyi V. S. – *European Future: Philosophical and Educational Studies: Collection of Theses and Reports (Part 1)*. / edited by G. D. Beregovaya et al. Kherson: Publishing House of Private Entrepreneur Vyshemirskyi V. S. 438 s. S. 60–62. [in Ukrainian].
10. Mihalush, A. (2018) Aktyvna uchast hromadian u suspilnomu zhytti: dosvid Polshchi ta mozhlyvosti vprovadzhennia v Ukraini [Active participation of citizens in public life: the experience of Poland and possibilities of implementation in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu – Lviv University Bulletin*, 17, 218–223. [in Ukrainian].
11. Novikov, V. (2023) Etychnyi pryntsyyp spravedlyvosti u prosuvuvanni kontseptsii liudskoho rozvytku [The ethical principle of justice in promoting the concept of human development]. *Demography and social economy – Demography and social economy*, 1 (51), 3–22 [in Ukrainian].
12. Ponad 82 tysiachi veteraniv viiny otrymaly sotsialni posluhy u 2024 rotsi [Over 82 thousand war veterans received social services in 2024]. *Uriadovyi portal – Government portal*. 2025. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/ponad-82-tysiachi-veteraniv-viiny-otrymaly-sotsialni-posluhy-u-2024-rotsi> [in Ukrainian].
13. Sokurenko, V. V. (2002) Rol sotsialnoi spravedlyvosti v rozbudovi pravovoi sotsialnoi derzhavy [The role of social justice in building a legal welfare state]. *Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata yurydychnykh nauk – Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences*. Kyiv. 16 s. [in Ukrainian].
14. Tarasyshyna, O. M. (2008) Spravedlyvist i tolerantnist [Justice and tolerance]. *Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata yurydychnykh nauk – Author's abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences*. Odesa. 21 s. [in Ukrainian].
15. Fomichov, K. (2023) Systema pryntsyypiv derzhavnoi polityky formuvannia ta realizatsii sotsialnoi zakhyshchenosti osib z invalidnistiu [System of principles of state policy for the formation and implementation of social protection of persons with disabilities]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2, 185–191. [in Ukrainian].
16. Yuvsechko, Ya., Makartetska, V. (2024) Obhruntuvannia moralnykh pryntsyypiv u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [Justification of moral principles in modern Ukrainian society]. *Yevropeiske maibutnie: filosofsko-osvitni studii: Zbirnyk tez i dopovidei (Chastyna 1)* / za red. H. D. Berehovoï ta in. Kherson: vyd-vo FOP Vyshemyrskyi V. S. – *European Future: Philosophical and Educational Studies: Collection of Theses and Reports (Part 1)* / edited by G. D. Beregovaya et al. Kherson: Publishing House of the Individual Entrepreneur Vyshemirskyi V. S. 438 s. [in Ukrainian].
17. Yurydychna entsyklopediia [Legal Encyclopedia]: v 6 t. / Yu. S. Shemshuchenko (vidp. red.) ta in. Kyiv: Ukr. entsykl., 1998. T. 5: P–S. 2003. 736 s. s. 604 [in Ukrainian].

Отримано: 30.09.2025

Рекомендовано: 15.10.2025

Опубліковано: 30.12.2025